

dela tudi škode, ampak takrat, kedar to hočemo tudi sami; to delo navadno ni pretežavno, tudi redno ne predrago, posebno, ako se združi v ta namen cela skupina gospodarjev dotičnih travnikov, treba je več ali manj ježe, ki zabrani zastop vode in nekaj zatvornic.

Toda le primeroma zeló malo travnikov je v taki legi, večina se jih mora gnojiti, ako jih hočemo napraviti rodovitne. Pa tudi za take travnike moremo rabiti povoden gnoj; samo vpraša se, kako pridobiti si ga. To uči nas narava. Dereča voda vse saboj jemlje, kjer pa ima malo padca, kjer se počasi premika ali celó, kjer voda postaja, tam prepušča več ali manj tvarin, katere seboj tira, ki ji dajejo rujavo nesnažno barvo. V takih naravnih postajah in zatišjih v vodotočih so naravni nabiralniki povodnega gnoja; te naravne nabiralnike nam je treba samo od časa do časa sprazniti, odpeljati in kopiciti z drugimi odpadki, katerih daje vsako gospodarstvo, v kompost — našim bralcem zadosti znan.

Kjer pa narava ni napravila vodnih zatišij, napravimo jih sami, posnemajmo pri tem po vsem naravo in imeli bomo z malimi stroški neusahljiv zaklad dobrega gnoja in to skoraj brez stroškov. Tako se bodo zboljšali in lahko zmiraj rodovitni obdržali naši travniki; bogati bodo naši pridelki sena, imeli bomo dosti lepe živine, katera nam bo z gnojem, mlekom in pri prodaji bogato povračala naš trud.

Gospodarske izkušnje.

Sadje obirati.

Stara in vsakemu znana je skušnja, da rahlo in varno obiranje obvaruje zrelo sadje pritiskov in ran in da se tako obrano sadje dolgo drži. Pri obiranju staknili so pa skušeni sadjerejci še drugo: oni namreč ne oberejo vsega sadja na drevesu na enkrat, ampak najprej samo najbolj zrelo in debelo sadje, vse slabeje pa še pusté. S tem se obrne vsa drevesna redivna moč ostalemu sadju in to se kmalu doredi in dozori, da je po vsem enako prvič obranemu. Ako se najde pri drugem obiranju še slabejega sadja, ravna se enako, kot prvič, in s tem se prav izdatno pomnoži pridelek in slabega pridelka je le prav malo.

Naša živinoreja.

Večkrat so uže „Novice“ opozorile svoje bralce na imenitnost naše živinoreje, pa ne bo odveč, ako vprašanje to še bolj natanko pretresemo, posebno trgovsko stran živinoreje ali kupčijo z živino.

Znano je, da so s 1. januarjem t. l. zaprte meje za uvažanje živine iz Ruske in Rumunske. Ta zaprtija opira se posebno na ozir, da se bolj zanesljivo zabrani razširjenje živinskih nalezljivih bolezni pri nas, akoravno se ne dá tajiti, da je pravi vzrok tej naredbi v resnici bramba naših domačih živinorejcev.

Razen te brambe sklenil je pa po vladinem predlogu državni zbor tudi letos postaviti o colninski tarifi, katera se znači enako dobrohotna in prijazna za našo domačo živinorejo. Nova colninska tarifa namreč odločuje:

Uvožnino od vola, ki je do zdaj znašala 4 gold., na 10 gold.;
od krave do zdaj 1 gld. 50 kr., v prihodnje 3 gld.;
od mladičev do zdaj 75 kr., v prihodnje 2 gold.;
od telet do zdaj 40 kr., v prihodnje 1 gold.;
od ovac do zdaj 30 kr., v prihodnje 50 kr.;
od jagnjet do zdaj 20 kr., v prihodnje 25 kr.;

od prešičev do zdaj 2 gold., v prihodnje 3 gold.;
od konj in žebet do zdaj nič, v prihodnje 10 gold.
Vse to izdatno povikšanje ima koristiti naši domači živinoreji, in se obrača takoj zoper vse vnanje države, s katerimi nismo vezani na posebne in še veljavne pogodbe.

Pomen te naredbe nam bo še bolj jasen, ako si ogledamo nekaj bolj natanko množine iz vnanjih držav zadnja leta k nam vpeljane živine.

	Vpeljalo se je k nam				
	leta 1881.	1880.	1879.	1878.	1877.
			glav		
volov	45.145	26.917	49.650	63.650	126.490
bikov	44	85	64	181	264
krav	8.534	7.837	7.336	12.297	21.659
mladičev	5.856	3.655	1.874	2.615	4.207
telet	23.616	46.458	35.486	83.120	229.047
jagnjet	7.404	2.437	2.865	9.160	30.459
kozličev	389	1.111	583	1.666	2.188
prešičev	339.650	209.138	438.774	468.751	670.068
prešičkov	20.378	19.542	36.615	33.744	33.912
konj	8.723	6.845	9.230	6.211	5.484
žebet	572	402	197	195	148
oslov	662	480	670	402	317

S tekočim letom uže, še bolj pa prihodnja leta, se bodo gotovo te številke na korist domače živinoreje prav izdatno spremenile, ne da bi se zato pridelki od domače živine, posebno meso, izdatno podražili, česar se posebno Dunajčani bojé in koj grozovit krik zaženejo, ako jim mesarji s ceno govedine za par krajcarjev poskočijo.

Ker Dunaj, največe naših mest, naravno največe mesa povžije, ogledali si bomo dunajski živinski trg bolj natanko.

(Dalje prih.)

Gospodarjem na znanje!

Na vrtu c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani na spodnjih Poljanah so za jesensko setev na prodaj sledeča semena:

1. Sibirska rž liter po 11 kr.
2. Amerikanska svitla pšenica liter po 16 kr.
3. Pšenica specijaliteta, ki ni ne rjasta, ne snetjava, liter po 20 kr.

Te je dajal nasad po 64 snopov po 2 mernika, in mernik je vagal 47 $\frac{1}{2}$ funtov. Oddá se je samo še 8 do 9 mernikov, vsa druga je uže prodana.

V Ljubljani 24. avgusta 1882.

Jožef Vodè, oskrbnik vrta.

Načrt za konjsko dirko,

katera se vrši v nedeljo 10. septembra t. l. ob 3. uri popoldne v Žavcu (v Savinjski dolini).

I. Pričetna dirka velja za žrebce in kobile 5. konjerejskega okoliša ali sploh Savinjskega plemena konjskega. Konji ne smejo več kakor pet let stari biti. Posestnik mora dokazati, da je njegov konj Savinjskega plemena. Pot, katero ima konj enkrat predirjati, meri en kilometer.

Prvo darilo je 5 zlatov, drugi dar 3 zlati, tretji dar 1 zlat.

II. Dirka plemenskih konj veljá za kobile in licencirane žrebce 5. konjskega okraja, to je, plemena Savinjskega. Pri kobilah mora posestnik dokazati, da so zadnja tri leta žrebe prinesle. Pot za dirko je en kilometer dolga in konj jo mora dvakrat predirjati.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. septembra 1882.

Obseg: Naša živinoreja. (Dalje.) — Kuga med raki. — Tržaška razstava. (Dalje.) — Učni jezik v ljubljanskih mestnih šolah. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Obravnave iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Naša živinoreja.**

(Dalje.)

Da je dunajsko mesto v naši bližini najimenitnejši, najveĉi kupec za živino, je naravno in zato ne gledajo na dunajski živinski trg samo živinorejci avstrijskih dežel, posebno ogerski in gališki, ampak tudi unanje sosedne države, posebno Ruska, Rumunska in Srbska.

Odkar so pa naše meje ruski in rumunski govedini zaprte (od 1. januarija 1882), je čisto naravno, da morajo naše domaĉe dežele dunajski živinski trg z dvojnatopazljivostjo opazovati.

Opozorujejo nas na ta trg pa Dunajĉani sami zato, da se jim dosti mesnine dovaža, zato, da se jim meso ne podraži; na to pa gleda razun dunajskega mestnega zastopa tudi c. k. vlada, ker vladina odgovornost bila bi velika in upitje Dunajĉanov grozovito, ako bi jim po zaporu na rusko-rumunski meji cena mesnine poskočila tudi le za 1 sold ali 2, vsi dunajski ĉasniki bi kriĉali, da sedanja vlada samo za ĉeske in poljske velike posestnike skrbi, meščane, posebno pa uboge dunajske delavce, pa zatira, ker jim še edini živež — košček mesa — podražuje. Resnica pa je tudi, da je dunajskim mesarjem najmanji vzrok dosti dober, da s ceno pri mesu poskoĉijo, redno pa radi pozablajo ceno znižati, ako bi tudi vzrok za višo ceno davno odpadel.

Tudi mešetarji in prekupci, večidel judje, posnemajo pri tej kupĉiji redno boljši del masti za-se, in to je vzrok, da je vlada ravno zdaj izdala nov red za dunajski živinski trg, po katerem se imajo ravno omenjene napake odstraniti.

Tudi novi tržni red hoĉemo si bolj natanko ogle dati, toda pred vsem oglejmo si nekaj bolj na drobno dunajski živinski trg sam:

1. Po koliko živine se prodaja na dunajskem trgu?

Na to vprašanje odgovarjajo nam tamošnja poroĉila, ki kažejo nam sledeĉe številke. Za zdaj oglejmo si samo poroĉila zadnjih tednov.

a) Govedina:

Dne 24. julija: prignanih je bilo na trg 3261 repov, cena jim je bila 54—60 gold. po 100 kil.

Dne 31. julija: na trg prignanih je bilo 2532 repov, plaĉevali so se po 57—63 gold. 100 kil.

Dne 7. avgusta: na trg prignanih je bilo 3383 repov, cena jim je bila po 55—61 gold. 100 kil.

Dne 14. avgusta: na trg prignanih je bilo 3344 repov, cena po 55—60 gold. 100 kil.

Dne 21. avgusta: na trg prignanih je bilo 2951 repov, cena 55—60 gold. 100 kil.

Opomniti hoĉemo, da na dunajskem trgu po deželah, iz katerih prihajajo 3 vrste govedine, namreĉ ogerske, gališke, vse druge imenujejo nemške, in tako navaja poroĉilo od trga dne 21. avgusta, da je bilo prignane govedine 1515 repov ogerskega, 1045 repov gališkega in 391 repov nemškega plemena. — Ceno govedini ravno omenjenega dne pa na drobno popisuje tržno poroĉilo tako-le:

Plaĉevali so se:

a) pitani voli ogerski po 55—58, najboljši po 59—60 gold.; gališki po 56—59 gold. 50 kr.; nemški po 54—60 gold. 50 kr.;

b) voli od paše ogerski po 52—56 gold., gališki 53—55 gold., biki po 49—52 gold.; krave po 50—55 gold.; bivoli po 45—48 gold. za 100 kil.

Ker pa uže o živinoreji sploh govorimo, moramo si dunajski živinski trg ogledati tudi gledé drugih mesnih živali.

Živina, na katero se hoĉemo zdaj le sploh še ozirati, so: teleta, ovce in prešiči.

Na dunajski trg pripeljalo se je:

2. Telet:

Dne 27. julija: na trg pripeljanih 3096 repov, ki so se plaĉevali kilo po 30—45 kr.

Dne 3. avgusta: na trg pripeljanih 3061 glav, ki so se plaĉevali kilo po 34—46 kr.

Dne 10. avgusta: na trg pripeljanih 3385 repov, ki so se plaĉevali kilo po 32—46 kr.

Dne 17. avgusta: na trg pripeljanih 2889 repov, kateri so se plaĉevali kilo po 36—48 kr.

Dne 24. avgusta: na trg pripeljanih 2881 repov, ki so jih plaĉevali kilo po 36—50 kr.

c) Ovce:

Dne 27. julija: prignanih je bilo na trg 9596 ovĉje živali, katere so se plaĉevale par po 20—27 gold. 75 kr. ali oĉedene par po 46—52 kr. kilo.

Dne 3. avgusta: na trg prignanih 8477 repov, plaĉevale so se par po 21—27 gold. 50 kr. ali oĉedene po 48—53 kr. kilo.

Dne 18. avgusta: na trg prignanih 8532 repov, plačevali so jih par po 22—27 gold. 50 kr. ali očedene po 45—58 kr. kilo.

Dne 17. avgusta; na trg prignanih je bilo 14.681 repov, ki so se plačevali par po 20 gold. 50 kr. do 26 gold. 50 kr., ali očedene kilo po 45—52 kr.

Dne 24. avgusta: na trg prignanih je bilo 13.579 repov, kateri so se plačevali par po 20 do 27 gold., ali očedene po 38—48 kr. kilo.

(Dalje prihodnjič.)

Kuga med raki.

Od mnogo strani naše domovine dohajajo naznana o bolezni med raki; druga poročila, posebno od gornjega teka Krke, trdijo, da se tam raki prav dobro počutijo. Vsikakor pa bo to vse lastnike ribištva in rakolova in vse prodajalce rakov zanimalo, kako opisuje to kugo v „L. J. Z.“ prof. Harz v Monakovem: On trdi, da ta bolezen nastane po črvu imenovanem „distomum cirrigerum“, ki se zaredi v znotranjih delih rakovega života, posebno v repnih mišicah, plavutah zadnjice, v kleščah, tipalnicah, v čevesu in želodcu.

Dokler je črv v raku, ni goden za spolovno pomnoženje in se v tem stanu ne more zalesti od raka k raku, temveč potrebuje za to druge bolj razvite živali. Opazovanje kaže, da se take bolj razvite živali, s katerimi se potem črv pomnoži, izredé v ribah, in da te posredujejo dotiko med obojimi živalicami. Potem bi jajca v ribah živečih samic, ki od njih odhajajo z redno od njih odhajajočim blatom in z ribjim drobom, ki se v vodo meče, prihajala v vode, kjer živé raki, da potem, kedar črviček iz jajca zleze, zaide v raka in tam povzroči omenjen bolezen.

Žive ali mrtve rake pa zopet ribe pojedó in s tem je sklenjen tek črvičevega življenja.

Po vsem tem bi se ta kuga med raki zabranila, ako se zabrani po navedenem vsaka dotika med ribami in raki, kar se vé da v tekočih vodah nikakor ne gre.

Tržaška razstava.

O cesarskem paviljonu, kateri je prvi kinč razstave, in o 2. oddelku, v katerem so razstavljene vse najimennitnejše stvari, piše tržaška „Edinost“:

Cesarski paviljon.

Kakor hitro zapustiš po dolnjih vratih poslopja št. I. bosensko razstavo, predstavlja se ti med drevesi in rožami sicer majhen, a prekrasen cesarski paviljon. Ta paviljon ima namen, da služi cesarju in njegovi rodovini za porabo med časom, ko cesar ali kak drug ud njegove dinastije obiše razstavo; tam je tudi cesarjev brat slovesno izrekel, da je odprta razstava.

Zunanost cesarskega paviljona je kaj krasna, slog mu je zdaj obče vpotrebjevan „renaissance“. Vhod v paviljon je od zadej; skoz vrata stopiš précej v dvorano, katera je krasno odičena sè slikarijami od mojsterske roke, slike predstavljajo trgovino in obrtnijo, po tleh so prekrasne turške preproge, mize, stoli in drugo pohištvo, vse je pozlačeno in iz baržuna; iz dvorane na desno in levo se ide v dve sobi, kateri ste še krasnej, prav po cesarsko odičeni, in kateri imate služiti cesarski rodbini za sprejemanje in pa za ručak; nasproti vhoda so vrata, ki držé na velik balkon, s katerega

vživaš prekrasen pogled na morje, z balkona pa držé stopnice na levo in na desno v razstavo, okoli stopnic in pred paviljonom so razstavili tržaški vrtnarji vse, kar imajo najlepših in nenavadnejših rastlin, cvetic in družega vrtnarskega lišpa, tako, da se ti predstavlja ta paviljon ves v cveticah, katere puhté najprijetnejšo vonjavo.

Blizo cesarskega paviljona je drug majhen paviljon za godbo, sezidan in krit na način školjke, tako sicer, da je preskrbljeno po akustičnih pravilih za dobri odmev glasbe. Zraven tega paviljona je tržaška kavarna najboljšega tržaškega kavarnarja, gosp. Pitschen-a.

A zdaj si uže tudi pred vhodom v glavno poslopje razstave, šte. 2; slog tega poslopja je enak slogu poslopja šte. 1, samo da je najmanj štirikrat večje, nego zadnje. To poslopje je dolgo nad 320 metrov, iz tega samega se vidi lahko, kako velikansko je.

Glavno poslopje, šte. II.

Pred poslopjem je vse v cveticah, a kakor hitro stopiš v poslopje samo, ne veš, kam bi poprej obrnil svoje oči; toliko lepega in zanimivega se ti predstavlja naenkrat. V tem poslopju so razstavljeni skoraj izključljivo predmeti sekcije C (obrti). Pri vhodu na desno in levo imata prostor razreda 3. in 4.

Najlepše predmete v tem razredu so razstavili tržaški fabrikantje mjila, med njimi se odlikujete tvrdki Karol Pollak in pa Avgust Politzer. Prvi je razstavil velikansk monument v modernem slogu, vrh monumenta je alegorijski kip, predstavljač Trst, v čegar vznožji se nahajajo razni emblemi trgovine in obrtnije, na vsakem kraji tega monumenta so ti po 4 metre visoke prosto stoječe kolone, na kolonah pa so velike in krasno delane vaze. Vse to velikansko delo je iz priprostega mjila, imitacija marmorja, tako, da bi človek mislil, da stoji pred kakim spomenikom iz marmorja.

Okusno je razstavila tudi firma Avgust Pollitzer mjilo v raznih podobah. Moramo reči, da ste ti dve firmi v Trstu uvedli to obrtnijo, katera zdaj vrlo napreduje, tako sicer, da Trst razpošilja zdaj svoje mjilo čez morje in tudi v notranjo Avstrijo in da se ta obrt z vsakim dnevom širi. Krasni so tudi izdelki iz cerezina (podzemeljski vosek, katerega dobivajo v zemlji na Ogerskem in Rumunskem in ga potem tako rafinirajo, da postane po barvi skoro enak pravemu vosku, vendar pa ne tako dober) od tovarne g. Ujheli-a iz Stockerau-a pri Dunaji. Ta firma je razstavila v posebnem predalu vse polno lepo narejenih sveč cerkvenih in za domačo rabo, potem kipov in drugih oblik, vse iz te vosku tako enake mase; take sveče so veliko ceneje od pravih voščeni.

Tovarna sveč, zvana „Apollo“, z Dunaja je razstavila kaj lepe sveče za domačo rabo, tako zvane „Mily“, te sveče slovó uže nad 30 let in so še vedno najboljše v Avstriji. Čisto novo bažo sveč stearinskih je razstavila firma F. Semmler in H. Frenzel v Brnu; te sveče imajo po dolgosti 4 votline, da skoz nje more zrak; ta način upliva nekda na to, da se sveče ne kajfajo in da svitilejše goré.

Krasna mjila v vseh formah in sveče iz Glicerina je razstavila znana firma F. A. Sarg's Söhne iz Liesinga pri Beču.

Omeniti nam je posebno domačih svečarskih izdelkov iz Ljubljane, Gorice in Trsta. Iz Trsta je razstavil Machlig voščene sveče srednje vrednosti. Gosp. Seemann iz Ljubljane je razstavil lepe, velike cerkvene sveče in druga galanterijska dela iz voska; njegovi albumi in cvetice so prekrasne in prekosijo mnoga druga

Naša živinoreja.

(Dalje.)

4. Prešiči.

Dne 25. julija: na trg pripeljanih je bilo pitanih in mladih 3526 in plačevali so se žive vage kilo pitani po 52—55 kr., mladi po 37—45 kraje.

Dne 1. avgusta: na trg pripeljanih 3290 glav, plačevali so se pitani po 52—54 kr., mladi po 38—45 kraje.

Dne 8. avgusta: na trg pripeljanih 3015 glav, ki so se plačevali pitanci po 53—55 kr., mladi pa po 36—45 kr. kilo.

Dne 17. avgusta: na trg pripeljanih 1112 prešičev, ter so plačevali pitance po 50—56 kr., mlade pa po 38—48 kr. kilo.

To je le nekoliko številka iz dunajskega živinskega trga, iz katerih si uže bralec vsak sam lahko napravi podobo o tamošnjih cenah in pa o svotah mesnine, katero Dunajčani leto in dan povžijejo.

Za leto 1881. javljajo se sledeče okrogle številke: Dunajčani pojedli so leta 1881.

govedine	150.000	glav,
telet	250.000	"
prešičev	250.000	"
ovac	300.000	"
jagnjet	60.000	"

Preračunajmo malo, koliko je vsa ta živina vredna v denarji:

- Govedina na dunajski trg pripeljana se najnižje lahko ceni vsaka po 600 kil žive vage, ako se temu privzame poprečna cena 57 gold. za 100 kil, bi stala vsaka glava po 342 gold., vseh 150.000 glav po 342 gold. vrže 51,300.000 gold.
- Telet 250.000 cenimo poprek samo po 56 kil ali po starem centu (kar za Dunaj ni previsoko, zato ker teleta prihajajo od govedine velikega plemena in se koljejo nekaj stareji kakor pri nas); ako vzamemo poprečno ceno 38 kraje. za kilo, stane vsaka glava 21 gold. 28 kr., znaša cena za vseh 250.000 glav 5,320.000 gold.
- Prešičev 250.000 smemo gledé na mnogo 4—5 starih centov težkih, pa tudi z ozirom na veliko število nepitanih, spod leto starih, poprek ceniti glavo na 100 kil, ako jih po poprečni ceni računamo kilo po 45 kr. ali 100 kil po 45 gold., stane vseh 250.000 prešičev vsega leta 11,250.000 gold.
- Ako cenimo 300.000 ovac poprek po 10 gold., stanejo vse 3,000.000 gold.

Tedaj stane

a) govedina	51,300.000	gold.,
b) teleta	5,320.000	"
c) prešiči	11,250.000	"
d) ovce	3,000.000	"

skupaj 70,870.000 gold.

katero leto in dan plačuje Dunaj za omenjeno živino brez ozira na veliko množino divjaščine, kuretine itd.

Izmed vseh vrst navedene živine hočemo si bolj natančno najprej ogledati naše in dunajske tržne cene pri govedini in pri tem še vse druge pogoje, kateri vplivajo na lastne stroške prodajalčeve.

Primerimo pred vsem naše domače in dunajske tržne cene pri pitanih volih.

Znano je sicer, da kupčija z voli pri nas ni tako vredjena na velikih trgih, da bi se barantalo vse na vago, temveč kupčija teče pri nas redno še za vola ali samca ali za par in to skoraj zmiraj v škodo živinorejca; prodajalec, akoravno vaje živino na težo ceniti,

razun slučaja, da jo prej na vago dá, redko kdaj vé natančno težo svoje na trg postavljene živine.

Ako tedaj mi hočemo naše cene primerjati z dunajskimi, razume se to samo od dosti velikih odraščeni in pitanih volov, in cena za 100 kil žive vage od živine, ki je póstena vsaj 12 ur.

Gledé tega bilo bi sicer treba primerjati tržno ceno iz Trsta, z Gorice, Reke, Postojne, Kranja, Ljubljane, Novega mesta, Metlike, Brežic, Celja in Celovca, toda za prvo primerjanje zadostovalo bode, ako se vzame tržna cena ljubljanska, katera zarad lege trga nekako sredo drži med višimi cenami proti laški strani in nižjimi proti hrvaško-ogerski strani.

V Ljubljani se tržna cena od govedine ne zapisuje uradno od 100 kil, ampak poročila glasé se od para pitanih volov, ki se prodajajo od 300 do 350, največ 400 gold.

Pisatelj teh vrst popraševal je tedaj pri več gospodarjih, ki so živino prodajali, in pri mesarjih, po čim se dobro pitani voli prodajajo zdaj v Ljubljani, in odgovor je bil: stari cent se zdaj speča za 15 gold., in ako so voli prve vrste, za 16 gold. — Vzemimo tedaj najvišjo zdaj dosegljivo ljubljansko ceno 16 gold. za stari cent, kar znaša na 100 kil preračunano okroglo ceno 28 gold. 50 kr. — Tej ceni nasproti pa stoji izmed v zadnji številki „Novic“ navedenih dunajskih cen najnižja 54 gold. za 100 gold., razloček je tedaj izdatno velik, ki bi znašal 100%, ako bi računali z dunajsko sedanjo poprečno ceno 57 gold. Ogledati si je pa zdaj treba iz zanesljivega vira in na drobno vse stroške, ki nastanejo iz prevažanja govedine iz Ljubljane na dunajski trg do oddaje živine, potem še le se bo pokazalo, ali se splača, našo dobro pitano govedino pošiljati na dunajski trg. V ta namen treba je pred vsem vedeti stroške in pogoje prevažanja govedine na železnici.

(Dalje prihodnjič.)

Tržaška razstava.

Bosna in Hercegovina.

Oddelek za mornarstvo in pa za Bosno in Hercegovino sta pod eno streho, kakor stopiš iz prvega oddelka, nabajaš se kar nenadno v Bosni in Hercegovini. Precej pri vhodu pade tvoj pogled nehoté na ono stekleno omaro, v kateri vidiš družino bogatih Srbov iz Bosne v krasni narodni opravi; ženske v svilnatih hlačah, baržunovo jopico, vso prepreženo sè zlatom, moškega sè širokimi hlačami, kratko, vse z zlatom prepreženo fanelo, s pasom v različnih barvah in za pasom handžare in samokrese, vse z dragocenimi kamni in zlatom vložene; ves ta lišp ti daje pravi pojem o orientalnih šegah in nošah. Vse te obleke tako umetno izdelane pa kažejo dober okus in veliko umetnost Bošnjakov, kar se tiče ročnih del, kajti vsa ta dela so napravljena z roko doma.

Razen teh oblek so še druge jako drage in krasne jopice, bunde, košulje, vse iz svile, baržuna in drugih najfinejših tkanin delane in bogato umetno vezene; da je vse to kaj lepega in dragocenega. dokaz je uže cena, ker taka bunda iz baržuna stane do 300 gold. in še več. Nadalje vidiš v tem oddelku mnogo drugih jako umetno izdelanih preprog, robcev, potem tkanin tako finih, da jih pri nas more nositi le najbogateja gospoda. To nam kaže, da imajo v Bosni ne samo dober okus, temuč tudi spretno roke za najfinejša ročna dela; vsaka poznavalka ročnih del mora temu pritrditi; večina teh del pa dohaja iz turških haremov, a znano je, da zaprte ženske največ napredujejo v ročnih delih.

Naša živinoreja.

(Dalje.)

Prevažanje govedine po železnici priporoča se vsi kakor v prvi vrsti tako, da se govedine oddá vsaj en polni železniški voz, to je po naših izvedbah osem glav, in ako bi bila živina manja, devet glav na en vagon. — Računati hočemo tedaj tudi izključno s prevažanjem enega železniškega voza (vagona) in odločilna nam bo vožnina od enega vagona.

Po naših poizvedbah prevažá se govedina iz juga na Dunaj redno samo do zadnje postaje pred dunajsko postajo južne železnice, namreč do postaje „Mazleinsdorf“ ležeče uže tik dunajskega mesta na južno-zahodni strani, od te postaje se živina lahko peš goni do živinskega trga v St. Marks u.

Vožnina od polnega vagona od Ljubljane v Mazleinsdorf znaša 62 goldinarjev, in spremljevalec, katerega mora imeti vsak vagon, ima prosto vožnjo do Dunaja in nazaj.

Prevažanje govedine preskrbuje se redno po mešanih vlakih tako, da vsa vožnja traja dalj kakor 36 do 38 ur. Tudi je železnica skrbela za to, da se more živina v Mariboru za nekaj časa prepeljavati iz vagonov, da se napase, napojí, ter prehodi, za kar nalašč v ta namen naprošene mariborske gostilnice zahtevajo prav zmerno plačilo.

Ako tedaj računamo, da se na Dunaj od nas pošiljajo samo odraščeni, dobro pitani voli, da jih ima tedaj prostor v vagonu redno samo 8 glav, tedaj stane prevažanje ene glave do Dunaja okoli 8 goldinarjev, in ako računamo pitanega vola na 10½ starih centov ali 600 kil, tedaj se 100 kil živega vola s prevažanjem samim iz Ljubljane do Dunaja podraži samo za 1 gold. 34 kr. Prepričani smo, da si ves daljni račun in primoro med našo domačo in pa dunajsko ceno z ozirom na ravno omenjeno vožnino vsak živinorejec sam brez težave dopolni in potem prevdarja, kje se mu bodo pitani voli boljše plačali in za koliko.

(Dalje prihodnjič.)

O ogledu pogoždovanja Krasa in gozdov na Notranjskem po c. k. deželni predsedniku.

Naš velecenjeni preblagorodni gospod deželni predsednik je z gospodom c. kr. deželnim gozdnim nadzornikom, c. kr. okrajnim glavarjem v Postojni in c. kr. gozdnim pristavom, 29. avgusta nasade Krasa, in sicer na Kalu, v Šentpetru in Postojni pregledaval. Ker se je sajenje umno in taktno nadzorovalo, so sadike jako lepe in upati je, da bodo zmirom čvrsteje postajale. Na skalnatem svetu Gabrku pri Famljah, kjer najhuje burja razsaja, in pri Rakitniku so se nasadbe prav srečno izvršile in sadike so krepke in se vspešno silni burji v bran stavijo.

Na ta način je okoli dvesto oralov pustega Krasa v teku dveh let zopet z drevjem nasajenega. Vse te nasadbe so se pod vodstvom veččega in priljubljenega c. kr. deželnega gozdnega nadzornika gosp. Gollija izvršile.

Gospod deželni predsednik je bil z nasadi zadovoljen in močno ga je veselilo videti, kako pogoždovanje Krasa vspešno in naglo napreduje.

Če se pomisli, da se je v dveh letih dvesto oralov Krasa pogoždilo, smemo po pravici upati, da se bode Kras, kar ga spada h kranjski deželi, kmalu pogoždil.

Naj toraj občine in posestniki po Krasu naglo nznanijo, koliko nerodovitnega sveta imajo za pogoždenje.

Ako se enaki svet, kateri zdaj nič dobička ne donaša, hitreje pogoždi, toliko hitreje bode dobička donašal. Sicer se bode pa za Kras posebna postava izdelala. Se ve, da bode morala premišljeno sestavljena biti in revnemu narodu po Krasu le v korist služiti.

Zraven nasadov videl je gosp. predsednik obsežne prostore z leskovino in drugim gozdnim plevelom zaraščene. Če se pomisli, da so bili ti prostori pred 10 leti še z lepimi jelkami in bukvami zaraščeni, je to opustošenje gozdov pač žalostno. V novjšem času, kar posestniki gozdov bolj v dotiko pridejo z umnimi političnimi gozdarji,*) kateri jih z gozdarsko postavo in drugimi gozdnimi naredbami seznanjujejo in o važnosti gozdov podučujejo,**) so se jeli gozdi manj pustošiti. Upati je, da se bode ta razvada polagoma popolnem opustila in umneje gospodarstvo v gozdih vpeljalo.

Zoper trtno uš.

Dne 28. in 29. preteklega meseca posvetovala se je avstrijsko hrvaška komisija skupaj v Brežicah, kako bi se skupno postopalo zoper trtno uš. Avstrijsko zastopali so gospodje: ministerski svetnik de Pretis, baron Moskon, okrajni glavar Rupnik in adjunkt Hansel; Hrvatsko pa so zastopali: sekcijski svetnik Stojanović, deželni poslanec Kotinović in tajnik hrvatske kmetijske družbe Kuralt. Komisija zedinila se je poprijeti se skupnih naredb in hitro postopati. Letos je položaj toliko boljši, ker trtnih uši, ni veliko izletelo deloma zaradi hudega zatiranja, deloma zaradi deževnega vremena.

Nekaj o ptujskem prašnem polju.

„Miroslav Müller, Ptujsko prašno polje in jega obdelovanje, obdarjena razprava, spisal Miroslav Müller, tajnik c. k. štajarske kmetijske družbe itd. Nemško in slovensko, 17 oziroma 35 strani. V Gradci, v založbi pisateljevi.“

Po razpisu bilo je stavljen vprašanje, kaka praktično izpeljiva, ne velicnih stroškov zahtevajoča kultura, katera se tudi od malega kmetovalca izpeljati dá, in katera se je pri enakih razmerah kje drugod uže potrdila, naj bi se vpeljala na ptujskem prašnem polju, da bi se na njem dosegel veči in izdatnejši pridelek.

Naloga ni lahka, in kdor ni dobro prevdaril vseh neugodnih okoliščin in razmer, je gotovo ne bo rešil. Da gospod Müller, dasiravno obdarovan, tega ni dosegel, to je gotovo vsak praktičen kmetovalec na prvi mah spoznal, in bo djanski slabi izid kmalu vsacega prepričal. Gospod pisatelj razporeži na prvih 10 oziroma 20 straneh statistiko tega prašnega polja in potem navetuje, naj se ta planjava z akacijami obsenči in tako v travnik spremeni. Bilo bi pa, to pisatelj sam pravi, v to svrhu treba 300 kubičnih metrov kompostnega gnoja na vsak hektar, in trdi, vsem djanskim okoljščinam vkljub, da se nahaja za to potrební materijal.

*) Potrebno je, da se pri vseh okrajnih glavarstvih na Kranjskem enako politično osobje, kakor je v Postojni, Kranji, v Logatcu in Radolici, nastavi prej ko prej. Pis.

***) Visoki vladi živo priporočamo, le tako politično osobje v službo jemati, katero je slovenskega jezika v govoru in pisavi popolnem zmožno. Politični gozdar, kateri slovenskega jezika ne ume, je pri nas čisto nepotreben, kar vsak pameten človek sam previdi! Vred.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. oktobra 1882.

Obsseg: Naznanilo in razglas. — Naša živinoreja. (Dalje.) — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Obravnave iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Naznanilo in razglas.**

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. novembra t. l.

Kdor želi biti sprejet v podkovsko šolo, mora se izkazati:

- 1) s spričalom, da se je pri kakem kovaču za kovaškega pomočnika izučil,
- 2) z domovinskim listom,
- 3) s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega obnašanja, in
- 4) da zna brati in pisati slovensko.

Za revne učence dovolilo je visoko c. k. ministerstvo poljedelstva za šolsko leto 1882/83 štiri štipendije po 50 gold. in visoki deželni zbor kranjski dve štipendiji po 60 gold., katere se tedaj razpišejo. Prosilci za štipendije imajo predložiti:

- 1) ubožni list,
- 2) spričevalo poštenega obnašanja, in
- 3) potrdilo, da so uže dve leti kot kovaški pomočniki delali. Prošnje z dotičnimi spričevali imajo poslati vsaj do 25. dne t. m. glavnemu odboru c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja pol leta. Kdor preskušnjo dobro prestopi, more po postavi od leta 1873. patent podkovskega mojstra dobiti, ker sedaj brez preskušnje nihče ne more postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec ima skrbeti le za to, da si za šolski čas oskrbi živež in stanovanje, ter potrebne šolske knjige. Stanovanje dobijo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglasijo vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmirom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezin, zato naj bi županstva svojo skrb obračala na to, da dobi vsaka občina vsaj enega dobrega kovača.

V Ljubljani 6. oktobra 1882.

Karol baron Wurzbach m. p.,
predsednik c. k. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis m. p.,
začasni vodja.

Naša živinoreja.

(Dalje.)

Potem, ko smo pogoje za prevažanje govedine na dunajski trg sploh dogovorili, oglejmo si še nekoliko dunajski živinski trg sam.

Od kod se je do začetka tega leta dovažala govedina, omenili smo uže v prvih naših to stvar zadevajočih člankih, namreč: nekaj iz Ogerske, nekaj iz drugih domačih deželá, posebno iz Galicije, Česke, Moravske, Gorenje in Dolenje Avstrijske in Štajarske; velik del govedine pa je dohajal tudi iz Ruske in Rumunske ali naravnost na Dunaj, ali pa so dobivali naši domači živinorejci mlado govedino od tod, ter jo potem doraščeno in pitano pošiljali na trg.

Mnogo naše govedine se je posebno iz Česke, Moravske, Avstrijske, Solnograške, pa tudi iz Štajarske, Koroške in Tirolske izvažalo in za dobre cene prodajalo na Nemško in tudi Kranjska je pred par leti prav mnogo, posebno telic in mladih krav po nenavadno visoki ceni prodajala na Nemško.

Vsa ta kupčija se je hipoma prenehala, odkar je Bismark zaprl uvažanje vsakovrstnih živali in poljskih pridelkov na Nemško, da bi s tem varoval svoje kmetovalce v nemški državi; pri nas pa h krati nismo vedeli kam z živino. Cena ji je skoraj za polovico padla in ni čuda, da so živinorejci vlado začeli klicati na pomoč, naj tudi ona ne pusti več uvažati k nam tuje živine, ker mi ne smemo ven ž njo. In tako izšla je tudi pri nas prepoved uvažanja ruske in rumunske govedine, pa tudi uvažanje ameriških prešičev in sala se je prepovedalo; na druge poljske pridelke pa se je vpeljala uvožnina ali col.

Dunajčani so pač izrekli tu in tam strah, da bi se jim meso ne podražilo, in res so mesarji nedavno poskočili z mesom, ko je na trg došlo okolo 800 volov manj, kakor navadno. — Časniki pričeli so kričati, da naj se zopet vsaj začasno dovoli uvažanje ruske živine. Pa kmalu se je pokazalo, da je bil strah prazen, izvirajoč posebno od one strani prekupovalcev, ki na tamošnjem trgu živinorejcem in prebivalstvu dunajskemu na škodo vedó mesarje in druge kupce odstranovati od trga, tako, da sami določujejo ceno pri nakupovanju in pri prodaji živine.

Te razmere dunajskega živinskega trga dale so vladi povod, izdelati in za vpeljavo pripraviti nov tržni red z namenom, z odstranjenjem znanih teh napak in z vpeljavo točnega reda, nepristranskih, po vladi

nameščenih posrednikov in posebne blagajnice, katera vsako kupljeno živino prevzame in plača še tisti dan, in katera s popolnimi, od nje neodvisnimi posredniki vred ima prav zanesljivo, po naročilu prodaje na trg poslano živine, ako tudi gospodarja ni pri živini, tedaj samo za vsak železniški voz tako in tako potreben spremljevalec in pismo, v katerem gospodar določno pové, kako in kaj.

Ogledati si hočemo tedaj nov živinsko tržni red, katerega je v glavnih točkah odobril tudi dunajski mestni odbor.

(Dalje prihodnjič.)

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

(Dalje.)

Počezni profili glavnih recipientov.

Rezultat teh vrtanj je zaznamovan, kakor sem uže omenil, v originalnih katastralnih mapah in tudi porabljen pri VII porezah dolin, ki so projektu pridjane.

Iz teh slednjih se namreč razvidi, kako leži šota na svoji podlagi in kako bode voda pri sedanjem in tudi prihodnjem znižanem stanju najvišje vode vplivala na obdelovanje polja.

Ako pa nameravamo najvišjo vodo znižati za 2 metra pri ljubljanskem državnem vodomeru, tedaj pa žalibog še ni povsodi dosežena spodnja zemlja, temveč znižana najvišja voda bode na nekaterih krajih še vedno 2 do 3 metre visoko stala nad spodnjo zemljo.

O teh razmerah bodem pozneje obširneje poročal in tudi omenil, kako bi se vkljub temu vendar zamoglo umno gospodarstvo na teh prostorih doseči.

Premerjenje Ljubljance in Gruberjevega kanala.

Ker bode treba v teh dveh glavnih recipientih ljubljanskega močvirja najvažnejše in najdražje stavbe narediti, je tudi po §. 9 posameznih ponudbenih pogojev treba bilo, od Malega grabna doli do Fužin premerjenje v večem obsegu preskrbeti.

Vendar sem menil, da pospešujem naš namen še veliko bolj, ako nisem počeznih profilov teh dveh odtokov dal zmeriti na vsakih 25 metrov, kakor zahtevajo omenjeni pogoji, temuč ako sem porabil spise o potrditvi najnovejših iztrebilnih del. Po prijaznosti gosp. c. kr. stavbenega svetovalca in predsednika tehničnega departementa visoke c. kr. deželne vlade mi je bilo namreč mogoče, iz stavbenih zapisnikov, ki jih je tedanjemu stavbenemu svetovalec gosp. Henrik Hausner z veliko skrbnostjo in natančnostjo sestavljal, porabiti lego in konstrukcijo vseh stavb; v ta namen zmerili so se profili na vsakih 10 sežnjev = 18.965 metrov, razne številke so se preračunile v metrično mero in potem so se zaznamovali v te profile obrežni zidi, tlakovi in druge stavbe.

To je dalo mnogo več dela, a projekt je s tem mnogo pridobil v natančnosti in vrednosti.

Premerjenje stranskih pritokov.

Stranski pritoki so se zmerili po §. 7 posameznih ponudbenih pogojev in pridjani so podolžni kakor tudi počezni profili teh potokov in kanalov.

Po želji slavnega glavnega odbora za obdelovanje močvirja se je razun onih 29 stranskih pritokov, ki jih z imenom navaja deželni zakon iz leta 1877., tudi še

Črni potok, Ljubija, Švica, Glinica in Ložica premerila, tako da imamo sedaj poleg obeh glavnih recipientov, namreč Ljubljance in Gruberjevega kanala, projekte za 34 stranskih pritokov.

Preiskava obvirja.

Vsled spodbude, ki jo daje odgovor veščakov na 18. vprašanje, preiskali so se tudi viri Gradašice, Švice, in po posebni želji slavnega odbora za obdelovanje močvirja tudi studenec Iške in premerilo se je dotično obvirje z namenom, ko bi se morebiti pozneje delale tam kake stavbe.

Premerjenje vodnih stavb.

Da bi razun tega ne manjkalo potrebnih podatkov za presojevanje, kako se smejo dovoliti sedaj ali pozneje potrebne pripuščene poprave pri vodnih stavbah, ki stojé krog močvirja, ukazal sem premeriti vse mline in zraven določiti visočino obstoječih vizirnih znamenj vseh glavnih brunov in pragov, ki odločujejo vodotoč in tudi velikost zatvornic.

Ti podatki se nahajajo v dotičnih nivelovalnih knjigah, kakor tudi v počeznih profilih in bodo izvrstno služili slavnemu odboru za obdelovanje močvirja, kakor tudi politični oblasti, kedar se bodo vršile kake premembe ali kedar bode treba presoditi, se li smejo te premembe pripuščati ali ne.

Popisovanje projekta.

Do sedaj sem podal nekaj splošnih namigov o dovršenih tehničnih poizvedah; tu pa začnem pretresovati pravo nalogo svojega načrta, namreč popisati hočem one stavbene naredbe, o katerih predlagam, da se izvrše, in nadalje popisati tudi vspeh, kateri bi se brez dvoma ž njimi dosegel.

Naloga projekta.

Naloga projekta je natanko določena v §. 8 splošnih ponudbenih pogojev, in obstoji v tem, da bi se stvorilo na močvirju mogoče umno gospodarstvo, in sicer neodvisno od vsakokratnih najvišjih vod.

Razume se samo od sebe, da se ta naloga mora rešiti le v gotovih mejah, v katerih stojé stroški, ki bi se potratili, in vspehi, ki bi se dosegli, v nekakem pravem razmerju.

To opazko naredim poprej zategadel, ker bi bilo gotovo napačno, za vspehe se poganjati, ki bi porabljenih stroškov ne splačali, in ker bi se tukaj zares kaj tacega lahko prigodilo.

Kakor se zamore razvideti iz splošnega podolžnega profila reke Ljubljance, priloga T. B. 4., in iz njenih počeznih profilov, v katerih je ob enem tudi zaznamovana lega spodnje zemlje, leži ta zemlja na nekaterih krajih še 1.7—2.50 metrov globokeje, kakor ona znižana najvišja voda, ki jo želé veščaki v 4. vprašanju svojega poročila.

Ko bi se tedaj nameravalo, spodnjo zemljo popolnem odkriti, morala bi se pač tudi najvišja voda vsaj za tri metre znižati.

Po mojem mnenju bi to znižanje ne bilo slabo, a vendar je neizpeljivo, če se oziramo na velikanke stroške, ki bi jih požrlo, in na koristi glavnega mesta Ljubljane, ki bi bili tu zelo v nevarnosti.

Ako namreč stvar pretresamo, tedaj še ni dovolj, ozirati se na koristi enega dela posestnikov, temuč moramo tudi pomisliti, bi li dobiček, ki bi ga imeli vsled tacega znižanja nekateri prebivalci močvirja, prekosil škodo, ki bi gotovo Ljubljano zadela; ne gledé na to,

sestniki, oziroma uživalci ali najemniki teh zemljišč, vsaj predno začne cveteti.

§. 2.

Ako se na kakem zemljišči pradenica najde uže cvetóča, tedaj mora župan ukazati, da se pradenica, kakor predpisuje §. 1., brez odloga uniči na stroške zamudnih posestnikov, oziroma uživalcev ali najemnikov.

§. 3.

Deželni predsednik ima oblast, zaslišavši izvedence s pritrjenjem deželnega odbora, po ukaznem potu odrediti, da se tudi drugačen kakor v §. 1. imenovani plevél primerno zatira, ako je tak plevél po razplodilni zmožnosti svojega semena užitnim rastlinam škodljiv in ako se v kakem kraju takó razširja, da je zemljiškemu obdelovanju obče nevaren.

Pod zadnjim pogojem more deželni predsednik enak ukaz izdati tudi o takih rastlinah, na katerih se — ne da bi bile užitne rastline — razplodne in užitnim rastlinam škodljive glivice zarezajo.

§. 4.

Deželni predsednik mora po dogovoru z deželnim odborom izdati potrebno poučilo v izvršitev v §. 1. in eventualno na podstavi §. 3. ukaznega uničevanja in zatiranja.

§. 5.

Prestopke določil §. 1. kakor tudi na podstavi §. 3. izdanih ukazov mora županstvo po §. 58. občinskega reda na zagrešiteljih kaznovati z globo 1 do 10 gold., katera se plačuje občinski blagajnici na korist ubožne oskrbe, ali v slučaju plačilne nezmožnosti z zaporom od 6—48 ur.

Obsodbo v kazen je stranki ali pismeno s tem, da se jej obsodba vroči proti potrdilu o prejemu, ali pa ustno v občinski pisarni v navzočnosti dveh prič na znanje dati.

V zadnjem slučaju morata prič razglasilo in njega dan na kazenski obsodbi potrditi.

§. 6.

Zoper kazensko obsodbo gre pritožba, katero je v 8 dnéh po izvršenem razglasilu kazenske obsodbe vložiti pri županu, na politično oblastvo.

Zoper dve enaki razsodbi ni nobene pritožbe več.

§. 7.

V §§. 1. in 2. predpisana določila tega zakona, kakor tudi kazen, s katero je po §. 5. kaznovati zamudne posestnike, uživalce ali najemnike, mora župan vsako leto dvakrat, in sicer v začetku mesecev maja in avgusta oklicati.

§. 8.

Politično oblastvo je dolžno paziti na to, da občine njegovega okraja tega zakona določila na tanko izpolnujejo.

Ako župani tega zakona izvršitev opuščajo ali ako občine kot zemljiške posestnice, uživalke ali najemnice po §. 1. in eventualno §. 3. naloženih jim dolžnosti ne izvršujejo, tedaj mora politično oblastvo na stroške dotičnih občin potrebno pomoč odrediti.

§. 9.

C. k. žendarmerija, kakor tudi v varstvo posameznim delom zemljiškega obdelovanja odločeno nadzorno

osobje imata dolžnost, vsak opážen prestopok tega zakona županu, in ako tega samega krivda zadeva, političnemu oblastvu naznaniti.

§. 10.

Tega zakona izvršitev je naročena poljedelskemu ministru in ministru notranjih stvari.

Naša živinoreja.

(Dalje.)

Postava od 29. februarija 1880., l. št. 35 v §. 9, vladi nalaga dolžnost, za posebno pomenljive živinske trge izdati tržni red, in vlada je pri tem mislila, da ji je glavna naloga v sredstvih, po katerih se živina za trg pripravna po moči privabi na dunajski trg, da se tukaj namesti ona zdaj odpadla živina, ki je prej dohajala iz vnanjih dežel; po tej poti pa misli tudi vstrezati enako mesovživajočemu dunajskemu občinstvu in živinorejcem.

Skrb za živinorejce ima obstajati v tem, da se po tržnem redu odstranijo vse zapreke, katere so do zdaj zadržavale živinorejce, svojo živino v obilnem številu pošiljati na dunajski trg.

Dunajski mestni zbor skrbel je res prav obilno za prostore na živinskem trgu, ki niso le pripravi, temveč v resnici izgledni, nasproti pa sedanji red na trgu ne zadostuje ne vnanjim živinorejcem in ne Dunajčanom, ki meso kupujejo, ampak je, kakor se tudi vladino poročilo prav odločno izrazuje, „samo plodonosno polje za posamezne, ki si tam iščejo trgovskega dobička.“

Mešetarstvo, ki je tu nastalo, ima na trgu vse v rokah, tako, da ne more ne živinorejec prosto prodajati, enako pa tudi ne mesar prosto kupovati, ceno pri prodaji in zopet pri nakupovanju po mesarjih samovoljno in brezozirno gledé družih delajo zdaj tam neomejeno gospodujoči mešetarji ali recimo: prekupci. Ti posredniki, med seboj vsi združeni, ponujajo za živino na trg prignano poljubno ceno in s tem tarejo prodajalce boječe se stroškov dolzega čakanja s pitano živino, tarejo jih enako s plačilom, še bolj pa imajo v rokah kupce mesarje, posebno manj premožne, vkljenjene v vezi dolgovi, večje in premožne mesarje pa previdno sprejemajo v svojo družbo ter si ž njimi delé kupčijske dobičke.

To so na kratko za občinstvo preneugodne sedanje razmere dunajskega živinskega trga.

Odstraniti jih, namerava vlada v novem tržnem redu popolnem odpraviti te posrednike, vpeljati pa za-se obstoječo „Blagajnico za dunajski živinski in mestni trg“, poleg te pa še samostojne, uradno nameščene in zaprisežene tržne agente.

Blagajnica ustanovljena je enako prodajalcem in kupcem v korist kot edina plačevalka za vsa plačila na trgu, katera pa ravno zato, ker plačujejo le ona vse, more shajati z najmanjšo provizijo ali nagrado za svoje posredovanje.

Načrt tržnega reda pa skrbi s celo vrsto naredeb za to, da blagajnični prid ne pride v nasprotje s koristom prodajalčevim. V ta namen

- a) blagajnica ne sme na živinskem trgu prav ničesar kupiti za svoj račun, kar imajo posebno oestro nadzorovati uradni organi, razun tega
- b) ima ravno blagajnica po pogodbi dolžnost, za to skrbeti, da se na dunajski trg pripeljava nepretrgoma in zadosti živine;

- c) ima blagajnica dolžnost, sprejemati brez izjeme vse za prodajo na trgu namenjeno blago ter dobi svoj zaslužek iz kupnine, tako, da je blagajnici na korist, čim več blaga prihaja na trg;
- d) najpomembnejše pa je to, da blagajnica nima nikakoršnega vpliva na prodajo tržnega blaga, ker prodaja je izključno v rokah od blagajnice neodvisnih zapriseženih agentov.

Razun tega ima blagajnica kot prodajalka dolžnost, enako skrbeti za prodajo živine, kakor tudi za to, da se ona sprejema, spravlja, krmi in da dobi vso postrežbo, zato ima pa blagajnica tudi vso odgovornost, da se živina po naročilu lastnikovem in po postavi speča, in blagajnica je odgovorna celó za dejanje agentov v smislu tržnega reda, za kolikor namreč niso agenti sami odgovorni, ki morajo ravno v ta namen vsak 5000 gld. varstva vložiti.

Na dalje prodaja blagajnica vso došlo živino v lastnem imenu za račun stranke; konečno je blagajnica vezana, vse stroške za prodajalca založiti in kupnino po odbitih stroških brez ozira na to, ali je sama prejela plačilo ali ne, prodajalcu še tisti tržni dan izplačati; ako bi pa prodajalec navzoč ne bil, mu vsaj v prvih 24 urah po prodaji denar odposlati.

(Dalje prihodnjič.)

Natoroznanske stvari.

Suhadolnikova dolina v naziru polžev.

„V dolini prijetni je ljubi moj dom“ sme s pesnikovimi besedami radostno popevati oča Suhadolnik. In zaisto! Da-si je velika kokriška dolina uže v obče jako romantična in v naziru rastlinstva pravi botanični vrt, vendar izmed vseh njenih prostranskih dolin in jarkov ne poznam lepše, prijetnejše in vabljivše od Suhadolnikove. Znožje treh orjaških, v sinje nebo kipečih velikanov, namreč Kočne, Grintovca in Grebena, objema to prostorno dolino, ki se na levi obali reke Kokre na široko odprta polagoma vzdiguje in debelo uro peš-hoje tja gori do sivega Grintovca enakomerno steguje. Visoko gori, rekel bi, prav v središči doline, stoji na nekoliko vegasti planoti lepo poslopje Suhadolnikovo, obkroženo s plodnimi njivami, zelenimi travniki, ki so opasani z gostimi, koščatimi gozdovi, po kojih lahkonožne srne skačejo.

Ta dolina pa ni samo lepa, marveč zarad raznovrstnih, v nji nahajajočih se prirodoslovnih stvari tudi znamenita in meni posebno priljubljena; zato jo pa tudi leto za letom najmanje po tri- do štirikrat veselega srca obiskujem. Nečem pa ta pot naštevati mnogovrstnih krasnih cvetlic, koje o poletnem času lepotičijo ondašnje travnike in strma rebra zgoraj imenovanih velikanov; tudi molčim o raznih žužkih, potikajočih se po cvetlicah, po grmovji in po drugih skrivališčih, ampak priobčiti hočem le mnogobrojno število polževih pasem ali špecij, katere sem doslej ondi našel, izmed kojih je ena za našo domačo polževno favno nova.

Naj začnem pri bibah,*) ki so polži brez kakove polževine ali hišice. Od teh se dobé: „Arion subfuscus“ in „Ar. hortensis“; potem „Limax cinereo-niger“, „unicolor“, „agrestis“ in „arborum“.

Vse te in tudi druge v to družbo spadajoče polže prištevamo ponočnjakom, ker navadno se le ponoči okoli

*) Tako v Kranjski gori imenujejo te živalice, kar se lahko posname iz sledeče uganjke: „Biba leze, biba ni, roje (roge) ima, kozel ni, tovor nese, osel ni; kaj je to?“ — Odgovor: „polž, to je polž brez polževine ali hišice“.

klatijo, podnevi pa kaj radi skrivajo se v odpadlem listji, za lubjem starih štorov, pod kladami in drugo šaro; no o meglenem, še gotovejše pa o deževnem vremenu priplazijo se pa tudi o belem dnevu na površje ter plezajo celó po drevji iskaje si tečne hrane. Nenasitljivi požeruhi so nekateri izmed njih, ki mladim rastlinam hudo prizadevajo. Omenjam samo poljskega slinarja (*Limax agrestis*), kateri na vrtih, ako se je ondi ukojnal in preobilno namnožil, strašansko razdeluje mlade sadike po gredicah in mnogo škode napravi in pri nemaroh ter preveč brljavih kuharicah čestokrat kaki mali nebodigatreba celó v salati na mizo pride. No, dober tek in na zdravje!

Dokaj podobne bibam so živalice „*Daudebardia*“ (*Helicophanta olim*) z imenom; a vidno razločijo se od njih uže po premerih 3—4 $\frac{m}{m}$ dolgi in 2 $\frac{m}{m}$ široki jako potlačeni polževinci, katero, Bog vé zakaj, blizo konca svojega repka nosijo. Zato delajo svojo družbico, imenovano „*Testacellidae*“. Iz te male družbice poznali smo doslej na Kranjskem samo eno pasmo, in sicer „*Daudebardia rufa*“, živečo na Kumu in v okolici Vancovca pri Železnikih; nedavno dobil sem eno tudi ob potu na Vižensko planino; a letos staknil sem v Suhadolnikovi dolini in v enem jarku šenturške gore še drugo pasmo s priimkom „*Dand. Langii*“. Grde roparice so, kojim ne dšé zelišča, marveč zahtevajo le meseno hrano za svoj gobček; zato prav tihotapsko napadajo nekatere druge, z njimi skupno bivajoče male polžke, na pr. *Vitrine* in *Hyaline*, jih davijo in žro. Za bivališče ugajajo jim temna, vlažna, celó mokra mesta, kjer se skrivajo poleti v mahu, pod trohljenim na tleh ležečim lesom; o veliki suši in vročini, ki jim je nestrpljiva, zarijejo se celó v zemljo in navadno le jesen in še takrat le v deževnem vremenu prilezejo na beli dan.

Iz velike družine „*Helicid*“ nahajajo se tu iz podružbe „*Vitrinin*“ vse tri kot v naši domovini bivajoče, doslej nam znane pasme, in te so: „*Vitrina pellucida*“, „*diaphana*“ in „*elongata*“. Tudi te živalice so mesojedke in nekatere med njimi jako zlobne roparice. Tako na primer, je „*Vitrina diaphana*“ prava besoglavka ali kanibalka, ki zalezuje ne le „*Hyalin*“ in družega polževega drobiža, temveč zgrabi in mori se tudi med seboj v studno žrenje. Potikajo se te živalice navadno le na vlažnih mestih. Za mraz in zimo se ne zmenijo veliko; bolj nadležna jim je vročina in suša. Živé samo eno leto.

Iz druge podružbe „*Helicid*“, namreč „*Hyalinin*“ lahko dobiš „*Zonites verticillus*“; potem „*Hyalina nitens*“, „*crystallina*“ in „*diaphana*“.

Izmed mnogobrojne tretje podružbe „*Helicid*“, rekše „*Helicin*“ pa lepo kopico pasem nabereš; in te so: „*Patula solaria*“ in „*rupestris*“; „*Acanthinula aculeata*“; „*Vallonia pulchella*“; „*Trigonostoma obvoluta*“, „*holosericea*“ in „*personata*“; „*Fructula leucozona*“, „*incarnata*“, „*rutilans*“ in „*plebeja*“; „*Campylea zonata*“, „*intermedia*“, „*Ziegleri*“; „*Tachea nemoralis*“ in „*Helicodonta pomatia*“.

Enako bogata je ta dolina na „*Pupinah*“, ki je četrta podružba „*Helicid*“. Iz skupka „*Napaeus*“ lahko pobereš „*Napaeus montanus*“ in „*obscurus*“; iz skupka „*Cochlicopa*“ pa „*Cochlicopa lubrica*“. Od pravih bubarčkov pa dobiš na skalovji „*Pupa avenacea*“; v listji in pod kleščevjem „*Pupa pagodula*“ in „*truncatella*“; v mahu „*Pupa muscorum*“.

Posebno zanimive so pa še nekatere ondi živeče „*Clausilije*“, s katerimi, ako pravi čas zadeneš, več škatljic lahko napolniš. Poiščimo jih! Iz skupka „*Marpessa*“ tičé mirno ali pa prav leno lezejo po porobkih, kladah, po drevesnih deblih in po kamenji, obraščenem z mahom, „*Clausilia commutata* var. *granatina*“, „*Cl. fimbriata*“ in „*Cl. commutata*“. Zadnja ta „*Clausilia*“

Tedaj predlagam, da se v zadnjem kosu Ljubljance od izliva Gruberjevega kanala dalje izkoplje kumeta s 6 metrov širokim dnem, in sicer še 1 meter globokeje, kot bi bilo treba pri prihodnjem dnu struge.

Korist te naredbe je dvojna, in sicer:

- a) Najplitvejše vode v Ljubljanci se bodo s tem tako znižale, da se bodo vsa dela v njej kakor tudi v Gruberjevem kanalu čisto na suhem izvršiti zamogla, in
- b) se bode vsled vpliva te kunete struga Ljubljance gotovo sama dalje uravnavala in razširjevala, tako da skorej brez dvoma zadnji kos ne bode delal nobenih stroškov več.

Zadnje trditev opravičujejo moja opazovanja pri Gruberjevem kanalu, kjer se je struga v primerno kratkem času po reguliranji celó na kamenitnih krajih poglobočila.

Sedaj je treba še pretresovati razmere, kako se bode voda Ljubljance odtekala na daljini od Brda do Ljubljane.

Ko bodeta Ljubljanka in Gruberjev kanal toliko iztrebljena, da bode najviša voda (470 kub. metr.) stala pri ljubljanskem vodomeru za 2 metra nižje, to je, na kvoti 287.042, tedaj je upati, da bode nova najviša voda pri vrhniškem mostu prišla do kvote 289.04. To je se ve da le mnenje, ki ga opravičuje praktični čut vodnega inženirja.

Stanje najvišje vode se pa absolutno natančno ne dá določiti pri sedanjih razmerah odtekanja. Neposredno se nikakor ne dajo preračunati podzemeljske vode, ki se zlivajo na Brdu, Bistri in Studencu v ljubljansko močvirje; tudi se ne morejo ceniti množine vode, ki padajo izpod neba na kraški svet. Ravno tako ni mogoče množine vode preračunati, ki zastaja v stranskih pritokih.

Zatorej sodim, kakor rečeno, prihodnjo višino najvišje vode v Ljubljanci samo po praktičnem svojem čutu tako, kakor je narisana v podolžnih profilih. — Pri tem pa menim, da se bode pad, ki se nahaja sedaj med vrhniškim mostom in državnim ljubljanskim vodomerom, zvišal od (290,80 — 289,042) = 1.758 na (289,042 — 287,042) = 2 metra za odpeljavo najvišje vode.

Ako se to znižanje v teku nekaj let res izvrši, to je, ako bode Ljubljanka svojo strugo poglobočila vsled pada, ki je sedaj kacic 50 centim. veči in ki je primeren sedanji množini najvišje vode ter ž njo nastaja, tedaj se bodo pač na nekaterih zeló izpostavljenih krajih, kakor na pr. pri zavoji v Podpeči, bregovi posipali; te bode treba o pravem času pregledati in zavarovati s priprostimi zagrajami s protja in družimi deli, ki bodo bregove varovali.

Iz glavnega podolžnega profila Ljubljance se vrhu tega vidi, da nasip južne železnice, ki je narejen vprek čez močvirje, sedanjo najvišo vodo precéj močno zajezuje med kilom. 1 — 13. — V prihodnosti bi znalo to ustavljanje vsaj za prvi čas še večje postati, ker 12 vzdanih podpiralnih pol v istini profil Ljubljance za kacic 5 metrov skrči. — Ker pa sedanji lesení križevati most ne more dolgo trajati, je treba pred vsem čuvati, da se ne bodo nove pole zabijale v strugo in da se bode pozneje, ko postane most za nič, železna zgradba napravila čez Ljubljanko; tako bode struga popolnem prosta za odpeljavo najvišje vode.

Predno končam o Ljubljanci in o delih, ki se pri njej morajo napraviti, moram še neko reč omeniti, ki je hitre pomoči potrebna. To je naprava primernih jarkov (kanalov) za ljubljansko mesto.

Kakor je znano, izlivajo se sedaj hišni jarki neposredno v Ljubljanko in pogled na odpadke, ki se valé iz deloma pokritih jarkov, je posebno pri plitvi vodi

ostuden. Pri večih višinah vode pa se navadno ti odtoki zamašé, in potem jih je treba zopet odkriti in očistiti.

Ne gledé na zgubo, ki jo trpí vsled tega kmetsko gospodarstvo, ne gledé na te razmere, ki niso ravno v čast glavnemu mestu, ne gledé slednjič na zdravstveno škodo, ki nastane vsled tega, so zá-me v prvi vrsti važne težave, katere nastanejo pri izvršitvi obrežnega zidanja.

Razume se samo ob sebi, da se nisem mogel ozirati na vse te posamesnosti zidarije, ker bode naloga hišnih posestnikov, svoje hišne jarke primeroma popraviti, ko bi mestna oblast tehtno ne odstranila teh napak. A tudi v tem slučaju je težava pri izvršitvi obrežnega zidanja neizogibljiva.

Dobro bi tedaj bilo, da bi mestno gospodarstvo uže sedaj se odločilo za nov način, kako bi se odpadki spravljali, ali ko bi se ne hotelo ozirati na porabo odpadkov, da bi vsaj dva glavna jarka ob bregovih Ljubljance skopati dali, predno se začne struga trebiti.

(Dalje prihodnjič.)

Naša živinoreja.

(Dalje.)

Enako, kakor nasproti blagajnici, skrbjeno je za živinorejce nasproti agentom.

Gledé agentov namerava tržni red to doseči v prvi vrsti uže s strogimi pogoji, katere zahteva pri njihovem imenovanji, ker mora biti dotična oseba popolnem zanesljiva, neomadeževane preteklosti in ker se mora zapriseči in ker mora vložiti zadostno varstvo. Dotična določila, na dalje splošne in posebne dolžnosti agentov in pa zažugani nasledki, ako bi oni svojih dolžnost ne spolnovali, dajejo ravno toliko poroštev za nepristransko in dobro izvršitev njihovega posla na trgu. Posebno pomenljivo pa je to, da so agenti od blagajnice popolnem neodvisni, ker ta jim nima odkazati nikakoršnega posla in ne prodaje, katero imajo posredovati. Posebni opravljeni red, kateremu imajo izdelati načrt agenti sami, čegar potrjenje pa pripada višim oblastnijam, določil bo, kako se imajo blagajnici dohajajoča naročila razdeliti in oddajati posameznim agentom, da potem izvršujejo svoj posel in posredujejo pri prodaji.

Nasproti pa tudi prodajalci nimajo pravice pri prodaji svojega blaga zahtevati posredovanja gotovega agenta, ampak agentom je samo naročeno, ozirati se po moči na take želje.

Ta okoliščina v zvezi z določilom, da se ima vsaj polovica vseh zaslužkov, ki gredó po tržnem redu za posredovanje agentom, razdeliti po enako vsem agentom; načela pa, kako se ima ostali zaslužek razdelovati, določijo agenti sami, potem od posamezne kupčije naravnost noben agent nima dobička, tedaj mora strankam nasproti biti čisto nepristransko; agentu ni na tem, komu bolj na korist se sklene posamezna kupčija, vsem agentom skupaj pa mora samo po sebi biti ležeče na tem, da na trg prihaja kolikor mogoče več blaga, na čemur je enako ležeče tudi blagajnici.

Poroštvo za marljivo in skrbno izvršitev posameznih opravil pa ima občinstvo v tem, da uradniki na trgu agente nadzorujejo, da ima neko naravno nadzorstvo nad njimi blagajnica in konečno agenti sami nadzorujejo drug drugega, ker vsak dela za vse. Sicer se pa razume ob sebi, da ima prodajalec pravico gledé krmenja, prodaje in cene blagajnici dati naročila, katerih držati se je enako vezana blagajnica, kakor agenti, tudi zoper to ni nikakoršnega pomislika, da se lastnik

živine sam navzoč njene prodaje prav enako vdeleži, kakor do zdaj, ker vezan je samo, na trg prignano živino po blagajnici izročiti agentu, da jo ta spravi na odločen prostor na trgu; pri prodaji pa sme posredovati sam ali agent, kakor gospodarju po volji. Stranka sme tudi sam kupca poiskati in ceno dogovoriti, in v takem slučaju agentu ostaja samo vnanje posredovanje pri sklepu kupčije. Pristojbine so zmiraj enakomerno poravnati pri kupnini, in to enako tudi v vsakem slučaju plača blagajnica, bodi si da je kupec dober ali slab plačnik, ker to je edino le skrb blagajnična.

Iz vsega tega je razvidno, da pri omenjenem poslu blagajnice in agentov nikakor ni treba, da bi bil lastnik živine na trgu sam navzoč, ker je pričakovati, da bo na novo vredjeno posredovanje prodaje in plačevanja vsako posebej in skupaj popolnem vstrezalo živinorejcem, cena živine pa se naravno, prosto razvijala.

Plačila za prodajo in posredovanje (pristojbine) so zmerna in znašajo za prodajo govedine $\frac{1}{3}\%$, za posredovanje pa $\frac{1}{2}\%$, tedaj skupaj $\frac{5}{6}\%$, to je, $83\frac{1}{3}$ krajcarjev od 100 gold., tedaj se plača od vola prodanega za 300 gold. samo 2 gold. 50 kr. pristojbine.

Konečno je tudi vredno omeniti, da ima blagajnica tudi nalogo, po okoliščinah živinorejcem dajati na kup živine primerne predplače, kar je po okoliščinah važno in vsikakor pripravno sredstvo, gibanje kupčije na živinskem trgu oživljati.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Sir varovati plesnobe.

Živo apno se ugasi toliko, da razpade ter se preseje na tankem situ. S to drobno štopo se izdelan surov hleb odzunaj potrese. Apno pospešuje godenje pri siru in zadržuje, da se črvi dolgo ne zaredé v njem, plesnobo pa popolnem zabrani, ne da bi sirovo okusnost kaj kvarilo.

Sode in čebre snažiti.

Moka in otrobi se zamesijo v vodi, potem se ta tekočina zlije v dotično posodo in notri pusti, dokler ne zavre, to kisanje vzame posodi vsak neprijeten duh in plesnobo.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ko smo po opravljeni spovedi prišli zopet v baziliko nazaj, brale so se ravno pri mnogih altarjih svete maše; povsod se je nahajalo mnogo romarjev, in ta dan imel sem priliko, pobožnost Poljakov še posebno opazovati in ob enem tudi občudovati. Kako se ti ljudje zlasti med sv. mašo izgledno vedejo, mora se le videti. Pogosto se prekrižavajo; sicer so pa mirni, ko kamnit kip. Med povzdigovanjem priklonijo se tako nizko, da se s čelom skoraj dotaknejo tál. V kapeli sv. Rešnjega Telesa videl sem to jutro, po obleki soditi, neko zelo odlično gospó tega rodú. Bila je še precéj mlada, v črno napravljena. Sodil sem, da je bila morala ravno opraviti spoved; kajti pridša pokleknila je v stran altarja, prekrižala roki čez prsi, pripognila se skor do tal, in v tem položaji ostala kakor zamaknjena prav

dolgo. Prava slika molijočega kerubina bila je to; ob enem pa izvrsten predmet kakemu podobarju.

Proti 8. uri pričeli smo se primikati romarji proti glavnemu velikemu altarju, kjer je bilo uže vse pripravljeno za sv. mašo. Kardinal Boromeo (slavni potomec iz sorodstva sv. Karola Boromeja) opravljal jo je, od sijajnega duhovskega spremstva obdan; iz njegovih rok prejeli smo tudi sv. obhajilo. (Ta gospod je zdaj uže v večnosti; kmalu po našem odhodu je bil umrl.) Poljaki so med sv. mašo in med obhajanjem ves čas prepevali svoje narodne pobožne, a zelo miloglasne pesmi, in prav iz dna srca pomiloval sem, da med tem sv. opravilom ni zadonela tudi kaka pesem slovenska, ki so — kar je res, je res! — pač dokaj lepše in ginjačje memo poljskih. Največi vzrok temu je bil, ker nismo Slovenci skup v eni gostilni stanovali, se premalokrat shajali in tudi do pravega časa se ne o tem dogovorili. Ker je bilo število obhajancev zelo obilno, tedaj gnječa velika, se nisem hotel preveč drenjati v sprednje vrste, in bil toraj bolj pri poslednjih. Po sv. obhajilu podal sem se koj dol pred „konfesijon“ in tu ravnal se po nasvetu pl. baronice Pilat-eve, so-proge c. k. gospoda avstrijskega general-konzula iz Benedek, ki je o mojem odhodu v Rim ravno bila na odihu v našem kraju. Govorila mi je takrat besede, katere sem postavil na čelo svojih „Spominov“; dostavila pa ob enem tudi, da se v Rimu mora za prav veliko moliti in prositi, potem se uže kaj izprosi in doseže. Prosil sem res prav zelo nadležno in za zelo veliko zá-se in za vse svoje mi drage, žive in mrtve. Koliko sem bil vslišán — Bog vé!

Moji sorómarji, s katerimi smo navadno najbolj hodili po Rimu, so se mi bili med obhajanjem zgubili; šel sem toraj po končani pobožnosti sam si poiskat zajutrnja v bližnjo kavarno. Škoda, da sem bil to storil! Med časom namreč, ko mene ni bilo v baziliki, nosili so gg. duhovniki med osredjem romarjev, ki so bili v dve dolgi vrsti nastavljeni, v častnem sprevodu vse svetinje, ki se hranijo v Št. Peterski baziliki. Neizrečeno žal mi je bilo, ko sem prišel nazaj v cerkev in to izvedel od zopet najdenih znancev romarjev. Še ta trenutek iz dna srca in duše obžalujem, da sem bil zamudil ta prelepi sprevod.

Ker smo bili z znanci zdaj zopet skupaj, sklenili smo, koj tudi opraviti obiskovanje prve cerkve za sv. leto. Odločene so nam bile v to bazilike: Št. Peterska, Sv. Marije Vélike in sv. Janeza v Lateranu. Šli smo toraj gor k podolgasto-okrogli ograji, ki se nahaja spredaj pred „konfesijonom“, in ker so bila vratica odprta, podali smo se prav dol nad grob kneza apostolov, sv. Petra. Bili smo tu tedaj v osredku prekrasnih dragocenosti in olepšav, ob enem pa tudi nekako v pravem osredji vsega katoliškega sveta. Prečastni gosp. dekan Kožuh so nam molili na glas predpisane molitve, ker smo imeli seboj bukvice sv. leta, so-stavljene po mil. gosp. proštu dr. Ant. Jarcu. Obiskati se je morala vsaka bazilika po zaukazu dvakrat; zadostilo je vendar, da se je šlo le vùn čez prag dotičnega svetišča, in potem se je koj smelo iti nazaj, kar je veljalo kot drugo obiskanje. Tega polajšanja poslušili smo se tudi mi.

Ker nismo vedeli, kako bo naslednje dni s prostim časom, sklenili smo bili, koj popoludne še obiskovanje družih dveh bazilik opraviti. Storili smo tudi po sklepu.

Kmalu po obedu napotili smo se od našega „hotel-a“ po cesti „Via del Babuina“, čez Španjski trg, memo „Propagande“ in naravnost dol proti baziliki „Sv. Marije Večje“. Uže iz daljave vgladali smo sloveče svetišče, ki ponosno stoji na eskvilinskem griču. Prišli smo od zadnje strani proti njej. Nenavadno visok zvonik

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. novembra 1882.

Obs eg: Še nekaj za jesenski čas. — Naša živinoreja. (Dalje.) — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dal.) — Zborovanje društev: „Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“ v Ljubljani dne 4. in 5. septembra t. l. (Dal.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Obravnave iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novi čar.

Gospodarske stvari.

Še nekaj za jesenski čas.

„Tlaka je odpravljena!“ Ta glas čul se je iz veselih ust kmetovalcev leta 1848. in kasneje, in prišel je čas, ko je v resnici po postavni poti nehala „tlaka“ v pravem pomenu, namreč dolžnost podložnega, brezplačno delati grajščaku.

Akoravno je pa tlaka res odpravljena, pustila je še nekaj sledú in to sledú svoje najslabeje strani; ostal nam je med drugim tudi še pregovor: „dela, kakor tlačan“; s tem zaznamuje se dandanes najviša stopinja počasnega in slabega dela.

Tudi delo pri cestah, naprava novih in vzdržavanje obstoječih cest, obdržalo je — in to nekako opravičeno — ime tlake, ker tudi za ta dela kmetovalec ne prejema posebnega plačila, in tudi druga slaba stran tlake kaže se pri naših okrajnih in občinskih cestah žalibog prav pogosto v tem, da se vzdržujejo tlačansko slabo.

Da gospodar za vzdržavanje cest posebnega plačila ne prejema, je sicer resnično, toda, ker ceste služijo vožnji in hoji občin, okrajev ali dežela, je naravno, da ceste tisti vzdržujejo, katerim služijo; zato pa pri tem delu imé tlake ni na pravem mestu, ker vsak gospodar dela in vzdržuje cesto zá-se in vsi skupaj za vse. Marsikdo se pritožuje, da je vzdržavanje cestá težko breme za kmeta, in res je to. Pa vpraša se samo, ali je to breme potrebno, in ako je, ali se dá olajšati?

O potrebi cestá bilo bi odveč le besedico spregovoriti, vprašamo samo, kako bi spečavali svoje pridelke, kako bi dohajalo nam od drugod potrebno blago brez cestá? Ali bi se breme vzdržavanja cestá ne dalo olajšati, to pa je vprašanje, o katerem se dá marsikaj reči, in gledé tega vprašanja tudi različne dežele postopajo različno. V nekaterih deželah vzdržujejo se ceste prav po osebnem vzdržavanju gospodarjev oziroma deželanov, v nekaterih k vzdržavanju najbolj povazanih okrajnih cestá bolj ali manj izdatno po različnosti vrste pripomore deželni zaklad, v drugih deželah zopet vse okrajne ceste vzdržuje deželni zaklad sam, in tako se dajo sestaviti še bolj različni načini vzdržavanja, na pr., da ima tudi tam, kjer dežela okrajne ceste vzdržuje, vsak gospodar pravico, o gotovem času skrbeti za vzdržavanje svoje ceste, ali pa, da se mu po oddani ponudbi

za manji del zopet povrne plačilo. Toda eno je pri vseh omenjenih različnostih vzdržavanja cest zmiraj enako, namreč to, da breme vzdržavanja zmiraj zadeva gospodarja, bodi-si v delu, bodi-si v plačilu.

Ker imamo tedaj tako ali tako računati s tem bremenom, glejmo vsaj na to, da ne bomo sami sebi tlake delali, temveč, da sebi in deželi na korist, sebi in deželi za čast naše dežele popravljamo in posipamo o pravem času in z razumom. — O pravem času, to je v času redne mokrote, tudi, ker ni toliko družega poljskega dela, in o pravem času, to je koj, kakor hitro je cesta zvožena, ne da bi čakali, da se napravijo uže male grape. — Urno nasipati ceste pa je, na kratko rečeno: rabiti za to trdo, primerno drobno kamnito šodro in cesto nasipati z grobom tako, da se mokrota odteka sproti. Samo po sebi se razume, da se poprej blato s ceste in iz cestnih grabnov dobro podrza in spelje na mokrotne senožeti.

Naša živinoreja.

(Dalje.)

Z blagajnico ima se pa še enako tudi skrbeti za mesarje in tiste, ki se pečajo s sušenjem, kajenjem in prodajo prekajenega mesá. Gledé teh obrtnikov so prav enaki razlogi za delokrog blagajnice, kakor gledé živinorejcev. Tudi mesarji morajo se oprostiti iz rok sedanjih tržnih komisarjev, da si morejo prosto izbirati blago na trg pripeljano in da imajo tudi, v kolikor so v resnici zaupanja vredni, v blagajnici prav primerno denarno zaslombo, po kateri se jim po primerno nizki ceni upa po potrebi za njihov 8 — 14. ali tudi še večdnevni promet potrebno živino.

Da so posojila za mesarja primerno ugodna, kaže to, da bi, na pr. mesar, ki ima živine za leto in dan pri blagajnici vzete na upanje za 2000 gold., imel po sedanjih določenih novega tržnega reda plačati

5⁰/₁₀₀ obresti od 2000 gold. za leto 100 gold.

1/2 ⁰/₁₀₀ plače za režijo . . . . . 26 „

1/4 ⁰/₁₀₀ „ „ blagajnico . . . . . 13 „

skupaj . 139 gold.

ali 6.95⁰/₁₀₀, kar se mora smatrati ugodno, ako se ozira na jako ugodne kupčijske razmere in na prav pogosto prisiljene visoke obresti pri posojilih na osebni kredit.

Marsikdo znal bi vprašati, ali se strinja z načeli prostega trgovanja, da bi imel vsak, kdor na trgu kupuje ali prodaja, plačila dajati in sprejemati po blagajnici, in drugič se vpraša, ali je to posebno malim živinorejcem na korist ali na škodo.

Na prvo vprašanje odgovarja se prav s tistimi razlogi za „da“ in za „ne“, ki veljajo pri monopolih sploh, in navesti se dá iz teorije zoper kakor za monopol, toda ako se gleda na to, da se gre zdaj zato odpraviti vraščene napake tržnih komisarjev, da se gre tudi za to, pridobiti si zanesljivih statističnih števil, da se vpelje po vsem zaupljiv posrednik za živinsko kupčijo na Dunaji, do katerega se more zaupljivo obračati tudi zelo oddaljen mali živinorejec ali več takih združenih, ne da bi bili prisiljeni, za tako posredovanje plačevati visokega plačila, tedaj se sme vsaj z ozirom na mauje in oddaljene živinorejce trditi, da je izključno vse plačevanje po blagajnici na trguzá nje ugodno. Prvi nasledek odstranjenja izključnosti moralo bi biti povikšanje plačila za posredovanje, ker bi se promet blagajnice potem za polovico ali še več znižal ob enakih stroških.

Neprijetno je pa plačevanje po blagajnici gotovo za večje mešetarje, ki zdaj na trgu gospodarijo in kateri morebiti večidel lahko shajajo brez blagajničnega posredovanja, pa bi vendar morali plačevati enako pristojbino.

(Dalje prihodnjič.)

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagky, uradno pooblaščen civilen inženir.

Ponižanje struge Gruberjevega kanala.

(Dalje.)

Da se bode sedanja masa najviše vode 378 kub. metrov tudi brez poglobčenja struge Ljubljance pod Gruberjevim kanalom, in sicer enako sedanjemu stanju s kvoto 284·2 odtekala, to je jasno in opozoril sem uže poprej na to.

V sedanjem času bode tedaj stanje najviše vode z 284·1 v Ljubljanci kakor tudi v Gruberjevem kanalu naredilo vzpor, ki pa ne bode škodljiv; vprihodnje pa, ko se bode tudi spodnjemu koncu Ljubljance struga iztrebila, ne bode v Gruberjevem kanalu nikakoršnega vzpora; samo v Ljubljanci ga bode nekaj, ako se ne bode rajši znižanje najviše vode še dalje povejšalo z globokejšim iztrebljenjem konečne daljine. Potreba, sklepati o tem, pa leži še tako daleč v bodočnosti, da bi sedaj bilo odveč, ko bi se vse premise, ki se tičejo tega reguliranja, uže sedaj pretresavale.

Gotovo bi tudi še splošno zanimalo vedeti, kako se bode odtekala sedanja najviša voda s 378 kub. metri po obeh recipijentih, ko bodeta pripravljena za večo množino vode s 470; lahko bi se namreč napačno mislilo, da bode imela množina vode 92 kub. metrov, ki smo jo iz previdnosti večo računili, — bistven vpliv na znižanje stanja najviše vode na močvirskem okraji. A temu ni tako, kajti sedanje stanje najviše vode, ki faktično nastopi in je primerno vodni množini 378 kub. metrov, bode samo za kacic 50 centimetrov niže, kot je plava črta, ki je narisana v projektu in ki oznamejuje znižanje za 2 metra.

Menda bode vsak pritrdil, da ta večja nevarnost, ki jo bode imel močvirski okraj, ni odveč ali pa razmeram neprimerna.

Reguliranje stranskih pritokov.

V prejšnjem oddelku sem obširno govoril o reguliranji obeh glavnih recipijentov, namreč Ljubljance in Gruberjevega kanala; sedaj pa preidem k reguliranju posameznih stranskih pritokov, kakor je to predlagano v pred nami ležečih projektih.

Pri tem se bodem pa kolikor mogoče držal tistega reda, v katerem so popisani potoki in kanali (jarki) v dodatku II deželnega zakona 23. avgusta 1877. leta; na primernem kraji pa bodem opisal po posebni želji slavnega odbora za obdelovanje močvirja tudi naslednje potoke in kanale:

Črni potok,
Ljubijo,
Švico,
Glinšico, in konečno
Ložico.

Teh 34 stranskih pritokov se loči po svojem bistvu v dve vrsti, in sicer:

- a) v tiste, ki imajo samo nalogo, odpeljavati izpodnebno močo ali pa so izsuševalni kanali, in
- b) v tiste potoke, ki donšajo zraven tega tudi prodovje seboj.

V zadnjo vrsto spadajo Švica, Gradaščica z Malim grabnom in Čurnov kanal (Iška); po vseh drugih pritokih pa se samo voda dalje pretaka.

Namen reguliranja vseh stranskih pritokov je, porabiti večji odtok, ki bode nastal vsled znižanja najviše vode v Ljubljanci, in znižati tudi lastne najviše vode v taki meri, da bi

1) na močvirji nevarnost povodnji v bodočnosti enkrat za vselej odstranjena bila, in

2) da bi se v razmeri z znižanim stanjem najviše vode tudi v prihodnje še močvirje obdelovati zamoglo, ko se bode šota kolikor mogoče odstranila.

Da po mojih mislih nikakor ni pametno šote popolnoma izkopati, kajti to bi se dalo narediti le s tacimi stroški, ki niso v nikaki razmeri z doseženim vspehom, to sem omenil uže pri drugi priliki.

V kaki meri se bode pa zamogla v bodočnosti šota izkopati, to bodem dokazal, ko bodem govoril o posameznih potokih in kanalih.

Memogredé naj tu omenim, kako je bilo potrebno, narediti 749 vrtanj in ne samo 150, kolikor jih k večemu tirjajo ponudbeni pogoji; samo na ta način je namreč bilo mogoče zelo nataanko določiti lego spodnje zemlje blizo stranskih pritokov in to nam kaže, kako globoko se sme šota izkopati ali kje se zamore zaželeni cilj, da bi se namreč spodnja zemlja čisto odkrila, popolnem doseči.

Višino prihodnjega kulturnega sveta, za katero bi bilo treba na slučaj skrbeti po znižanju najviše vode v obližji stranskih pritokov, sem zaznamoval z zeleno črto v posameznih podolžnih in počeznih profilih. — Ta na ta način zaznamovana višina prihodnjega zemljišča pa ni kaj nespremenljivega, kajti stanje najviše vode v posameznih stranskih pritokih se sedaj ne more računati, kakor sem uže poprej priliko imel omeniti; vendar menim, da se v bodočnosti ne bodo pokazale bistvene razlike od tega proračuna. Se ve, da ostane naloga sl. odbora za obdelovanje močvirja, da potem, ko se bodo poglobčili stranski pritoki in se bode vsled tega dala zmeriti množina najviše vode in njena višina v posameznih recipijentih, natančno pazi, do kake črte se zamore šota izkopati na posameznih, globokeje ležečih krajih in kako visoko bode morala v bodočnosti kulturna zemlja ležati.

Razume se samo ob sebi, da se ta višina njiv in travnikov ne sme opustiti, ker bi drugače nevarnost na-